

Nikola Skledar

OBZORJE SUVREMENOSTI

Matica Hrvatska - Ogranak Zaprešić, 1994.

Ogledi sabrani u ovoj knjizi podijeljeni su u dva dijela: **Socijalnofilozofijski i antropološki razvidi** i **Religiološki ogledi**.

U prvom dijelu autor se usredotočuje na suodnos temeljnih kategorija svakog uljuđenog društva: demokracija i ljudska prava, čovjekovo obrazovanje i antropologija, Bog i rad i slično. Drugi dio posvećen je vječno aktualnoj metafizičkoj temi naspramnosti i svezama osnovnih oblika duha: teologije, filozofije, znanosti i religije.

Ovdje je riječ o spravljenim tekstovima što su ranije dijelom objavljeni u periodici ili pak o neobjavljenim rukopisima povezanim u jednu koherentnu logičku cjelinu. Svi se oni - izravno ili posredno - odnose na razdoblje postsocijalizma i rata u Hrvatskoj i tretiraju više ili manje produbljeno ona pitanja što nam izgledaju nezaobilaznima u ovom trenutku na hrvatskom socijalno-kulturnom prostoru. **Suvremenost** je bitna nit koja ih povezuje. Ona se pak u autorovom pristupu promišlja ne kao puko trajanje i stihijno utkivanje u sadašnje vrijeme već kao autentično vremenovanje, življenje i promišljanje u "duhu vremena", tj. kako i sam Skledar primjećuje "s neminovnim promjenama, inovacijama i razvojem". Na tome pak izrasta otvorenost k iskoraku s obzirom na ovaj trenutak, prema obzoru iskona i osmišljenosti povijesti. Riječju: Skledaru je pošlo za rukom da pokuša umski motriti problemske sklopove sada i ovdje.

Zavređuje posebno istaknuti - uz uspješnu raščlambu nacionalnih, političkih i kulturnih fenomena promatranih kroz prizmu demokratskog, odnosno civilnog društva i pravne države - sagledavanje gibanja suvremenog društva (od enciklike pape Lava XIII **Rerum novarum** do enciklike pape Ivana Pavla II **Centesimus annus**) i kritičkog propitivanja utjecaja katoličkog socijalno-poli-

tičkog nauka, te obilježja i dosega kršćansko-marksističkog dijaloga kao duhovnog otvaranja u razdoblju ideološkog jednoduštva u Hrvatskoj.

Poziv sociologa je oduživanje dijela duga prema utemeljitelju sociologije u Hrvatskoj, jednom od posljednjih polihistora u našoj društvenoj znanosti - Rudiju Supeku. Njegovo značenje je nedvojbeno i Skledaru je to poticaj da utemeljeno progovori o pozivu sociologa kao avanturi duha koja nosi ne male egzistencijalne rizike a u sebi sadrži, pored zanatske strane, i bitan teorijski vidik.

Naglašavajući da se Rudi Supek zauzima za izvorno holističko ustrojstvo sociologije koje se nadgrađuje sretnim spojem teorijsko-hipotetičkih polazišta i njihovih empirijskih uvida i provjera, Skledar akcentira potrebu nadsvođivanja jaza između apstraktno-teorijskoga i pukog empirijskog, što vodi u neartikuliranu sociografsku usmjerenost. Ovo se zasniva na takvom stavu spram društva koji podrazumijeva određene socijalno-filozofske pretpostavke i shvaćanja o biti i smislu ljudskog društva i povijesti. U takvom Supekovu pristupu pisac vidi mogućnost sociologije kao opće teorijske misli i svijesti epohe što smjera posredstvom primijenjenih istraživanja višeznačnog društvenog života racionalnom objašnjenju i rješenju konkretnih društvenih problema.

Posve je jasno da se socijalne teorije ne uspostavljaju **ex nihilo** već da posjeduju zbiljski predložak i izrastaju na stvaralačkom odnosu spram društvene zbilje.

Skledar skreće pozornost na činjenicu da je na tom vrelu građenja teorije, znanosti o društvu, zajedno s filozofijom i ostalim oblicima duha prisutna stanovita kreativna, poetička dimenzija.

Čini se uputnim i ukazivanje na tragičnost pozicije znanstvenika što izrasta na spoznaji o nepremostivom hijatusu između određenih pretenzija znanstvenika i nemogućnosti da ih do kraja realizira. Iz toga dijelom proizlazi sklonost nekih znanstvenika da ovu nemoć donekle ublaže ili prividno posve otklone udovoljavajući komoditetu svoga uma, opredjeljujući se za empiriju i kvantitativnu metodologiju. Ovim je prilogom au-

tor, u stanovitom smislu, ne samo rekonstruirao bitne odrednice sociološkog poziva u ozračju Supekova djela nego i pokušao odgovoriti na aktualne izazove, gotovo bi se moglo reći na prijeteće krajnosti koje svojom rasprostranjenošću unutar naše sociologije navješćuju dominaciju iskustvenih istraživačkih usmjerenja, što zanemaruju upozorenja osnivača naše sociologije.

Ogled **Bog i Rad** zanimljiv je i zbog toga što znamenitog filozofa Vanju Sutlića interpretira i kao kritičara Karla Marxa. Pisac toliko dosljedno slijedi Sutlićevu misao da je ponekad teško razlikovati gdje ona prestaje, a počinje Skledarova interpretacija. Vjerojatno je autorova najveća zasluga u ovom prilogu što je uspješno ušao u filozofski labirint Sutlićeve misli i što ju je - očuvavši njeno dostojanstvo - učinio znatno pristupačnijom. Jer, kao rijetko tko u domaćoj filozofiji, Sutlić je iznova isticao eminentno filozofijsko podrijetlo Marxove misli i argumentirano se odupirao naglašavanju i pogotovu svodenju na posebno-znanstveni i svaki ideološki obojeni pristup. Skledar je upravo pokazao da je obradba fundamentalnih "onto-theo-logičkih, pa otuda i kosmo-anthro-po-logičkih pitanja" u Sutlićevom pristupu Marxu bogata poticajna osnova za razvijanje plodonosnoga dijaloga između filozofa i teologa. To, međutim, nije naišlo na plodno tlo. Ovaj ogled je u neku ruku misaoni ključ za "dešifriranje" Sutlićevog ezoteričnoga filozofskog govora.

Među religiološkim ogledima izdavaju se **Dijalog kršćana i marksista u Hrvatskoj od 1945. do 1990. g. i Budućnost religije**.

Skledar primjećuje da su čimbenici doktrinarne, ideološke, vrijednosne, društvene i psihološke naravi utjecali na pokretanje dijaloga, ne malo na njegovo strukturiranje pa i dosege. Izvlačeći esencijalne misli iz dokumenata Crkve kao oslon i poticaj za dijaloški susret kršćana i marksista, pisac pravi pregledan povijesni presjek različitih etapa i razina i - usporedo s time - primjerene reakcije i ponašanja marksističkih mislitelja na te izazove. Ovakva usmjerenost bila je dragocjena i zato što je - kao stvaralačka obnova marksističke misli

- revalorizirala odnos marksista spram religije, rehabilitirajući, između ostalog, antropopsihički pristup religijskom fenomenu. Tu se događa i raščlanjivanje korijena dogmatskog ateizma i njegovo suočavanje s ubitačnom kritikom upravo od strane "tople struje" unutar marksizma. Autor pokazuje da se nikada zacijelo nije radilo o stapanju marksističke i kršćanske misli nego ponovnom poticaju na zajedničko traženje u svrhu humanijeg suživljavanja, produbljenoga društvenog i duhovnog angažiranja.

Skledar precizno opisuje genezu dijaloga u europskom kontekstu i u nas. Sav predan dijalogu između različitih svjetonazora i projekata svijeta, pisac inzistira na njemu kao na povijesnoj nužnosti i humanistikom imperativu. On opravdano smatra problematičnim koliko je ideja dijaloga bila stvarno prisutna u svijesti i djelovanju građana različitih uvjerenja. Iskustvena sociološka istraživanja ne pružaju osnovu za optimistički zaključak u toj domeni. Otuda je opisano stanje osnova za stanoviti uzlet dijaloga u posve drugim socijalno-političkim prilikama i okvirima, koji - nada se autor - opskrbljeni drugim predznakom neće nositi uočene slabosti i promašaje. Sve su to razlozi zbog kojih se ovaj prilog može tretirati i kao ogled o mogućem dijalogu u našem suvremenom društvu.

Ideje sadržane u ogledu **Budućnost religije** duguju prvenstveno autoru istoimene knjige - Jakovu Jukiću. Slijedeći misao ovog sociologa koji posjeduje zavidan uvid u religiološku literaturu i izniman smisao za selekciju problema, zatim sažet i sugestivan izričaj, Skledar ističe **pluralističnost i interdisciplinarnost** njegova pristupa. Zato ga opravdano i rubricira u - **religiologiju**. Da bi je spasio od misaonoga zatočeništva, Jukić opskrbljuje sociologiju religije osobitim misaonim nabojem, što joj omogućuje napraviti iskorak u druga područja (filozofijsko i antropološki), čime se oslobađa navade da joj izmakne bit i smisao religije kao čovjekove vezanosti za nadnaravno biće. Na toj crti on je dostatno oprezan i metodički skeptičan, čime uspješno svladava izazove da završi u zagrljaju laičke teologije ili da se ra-

stvari u popularnoj "filozofiji". Skledar valjano uočava uspješnu primjenu hermeneutičke fenomenologije, koja je osviješćena u vlastitoj, bitno metafizičkoj, pretpostavnosti.

Najzad, Skledar utemeljeno problematizira, ili bar dopunjava, temeljne Jukićeve teze, smatrajući "primjerenijim ljudskoj naravi i biti shvatiti čovjeka kao transcendirajuće biće spram empirijske danosti uopće, negoli samo kao religijsko transcendirajuće biće".

"Obzorje suvremenosti" Nikole Skledara nedvojbeno se odlikuje navlastitim pristupom spletu problematiziranih tema. To poglavito dolazi do izražaja umjetnom primjenom transcendentalne filozofijske metode i dubljim promišljanjem pred-metnutih pojava. Mada je autor zaobišao empirijski, politologijski, čak i sociologijski pristup, sve teme su tretirane živo te neideologijski angažirano. Tako, primjerice, njega ne zanima politička vizija i dnevni politički stavovi pojedinih autora - kao što su Supek i Sutlić; on se usredotočuje na misaonu okosnicu njihova opusa. Othrvavajući se često svemu efemernom, u ovom segmentu, pridonosi uspostavljanju misaonog i socijalnog kontinuiteta, koji je tako potreban hrvatskom društvu.

Esad Ćimić

Lester Thurow

GLAVOM O GLAVU UOČI GOSPODARSKE BITKE IZMEĐU JAPANA, EUROPE I AMERIKE

Mladost, Zagreb, 1993.

Autor je sveučilišni profesor u SAD i svjetski poznat vrhunski stručnjak za pitanja gospodarstva. Naslov knjige veoma je znakovit, a njezin sadržaj je pretežno makroeko-

nomska futurologija, tj. anticipacija najdjelotvornijih oblika i načina gospodarskog organiziranja u 21. stoljeću. Iz tog veoma slojevitog djela prikazat ćemo samo socioekonomske aspekte.

Autorova je polazna pozicija da će se oko triju složenih gospodarstava: japanskog, američkog i europskog nužno okupiti i organizirati ostala nacionalna gospodarstva na prijelazu u 21. stoljeće. Analizu započinje naslovom "Nema više medvjeda u šumi" - imajući u vidu sovjetskog "medvjeda". Pedesetih godina činilo se da su gospodarske i tehnološke mogućnosti sovjetskog "medvjeda" ravne njegovoj vojnoj moći. U tom razdoblju Sovjetski Savez razvijao se brže od Sjedinjenih Država. U šezdesetim godinama vođena je kampanja da se zemlja pokrene na svim poljima. Međutim, "medvjed" se vratio još zlokobniji. Zato R. Reagan u početku osamdesetih udvostručuje vojni proračun, započinje ostvarenje projekta "Rat zvijezda". "Medvjed" iznenada nestaje. Autor iznenadni uzmak komunizma izjednačuje s tajnovitim Džingiskanovim odustajanjem od osvajanja Europe. Svi su shvatili da je stari sustav došao do kraja puta. Sovjetski Savez više nije vojna supersila.

Dakle, godine 1945. postojale su dvije vojne supersile koje su se borile za premoć i jedna gospodarska supersila, SAD koje su stajale same. Godine 1992. samo je jedna vojna supersila, SAD i tri gospodarske supersile: SAD, Japan i Europa, s težištem na Njemačkoj, koje se bore za gospodarsku premoć. Natjecanje se pretvorilo od vojnog u gospodarsko. Primijetili bismo da je to dosta pojednostavnjeno izvođenje, ali u osnovi točno, bez objašnjenja zašto se to dogodilo.

Započela je nova igra. Iz propasti postojećih sustava izniknuli su novi igrači. Neuspjeh traži promjene (misli na neuspjeh komunizma), ali ih traži i uspjeh. Tijekom prošle polovice stoljeća svijet se iz jednopolarnog gospodarskog svijeta koji se okretao oko SAD pretvorio u tripolarni svijet kojeg su uporišta Japan, Europska zajednica i SAD. Kad pogledamo u budućnost, slijedeću polovicu stoljeća obilježit će natjecateljsko